



ОЛЕНА ТЕЛІГА



Напередодні
Поезія, проза, публіцистика

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Поезія

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ПЛОМІННИЙ ДЕНЬ

День прозорий мерехтить, мов пломінь,
І душа моя горить сьогодні.
Хочу жити, аж життя не зломить,
Рватись вгору, чи летіть в безодню.
Хоч людей довкола так багато,
Та ніхто з них кроку не зупинить,
Якщо кинути в рухливий натовп
Найгостріше слово — Україна.
І тому росте, росте прокляття!
Всі пориви запального квітня
Неможливо в дійсність перелляти,
На землі байдужо-непривітній.
Хочу крикнути в далечінь безкраю
І когось на допомогу кликати,
Бо душа моя сьогодні грає
І рушає на шляхи великі.
Хай мій клич зірветься у високість
І, мов прапор в сонці, затріпоче,
Хай кружляє, мов невтомний сокіл,
І зриває рідних і охочих!
Все чекаю на гарячий подих, —
Геній людський, чи лише випадок, —
Щоб застигли і покірні води
Забурлили водоспадом.
І коли закрутить непогода
І мене підхопить, мов піщину,
Хай несуть мене бурхливі води
Від пориву до самого чину!

СОННИЙ ДЕНЬ

Безтурботність і світлий спокій...
Сонний день всі думки придушив.
Не шумлять дерева високі,
Теплий мох підбирає кроки
І крім нас — ні душі.
Мрії, спогади — все згоріло...
Легко жить без великих хотінь!
Ніжно ранять промінні стріли,
І зривають весняні крила —
У мережану тінь.
Але там, де берізка-пані
Шаль прозорий нам кинула в дар,
Всі думки колихнулись п'яні,
І пориву зломить не в стані,
Піднялись аж до хмар!
Голос твій затремтів, мов птиця,
Під потоком палаючих слів
Про козацькі степи й станиці,
І про все, що лише присниться
Не на рідній землі.
Поховалась в зелених травах,
Відкотилася казка проста...
Але кожне із слів яскравих
Обірвалось на душу мляву,
Ніби весла на став.
Сну нема! Ми б летіли в гори,
В височінь, аж на соняшний шпиль,
Бо під ним всю пекучу змору
Захлисне і напоїть море, —
Чорне море, мов хміль!

ВІДВІЧНЕ

Н. Лівницькій-Холодній

Тремтить кохання на розквітлих квітах,
В зідханнях вітру і на крилах співу,
В сльозах пекучих, уночі пролитих,
В стрілі образи і в пожежі гніву.
Заходить сонце — і відзвук мелодій,
Які від віку вся земля гуркоче,
Гарячий погляд, мов сміливий злодій,
Нам краде серце поцілунком в очі.
Тисячоліття залишились з-заду.
Та в темні роки панування сталі,
Тобі, Кохання, золоту лямпаду
Ми схоронили непохитно сталі.
Хай не тобі ми віддались до смерти,
А іншій Пані — Рідній і Єдиній, —
Ніщо не зможе замінить, чи стерти
Твій світлий образ у старій святині.
Душа горить — життя таке іскристе.
Забрати все! Себе віддати всьому!
Твоя ж святиня, мов незмінна пристань,
Нам в диких бурях буде тихим домом.
Минає час, щоб все могло зміниться.
Згубили лицарі колишню шпаду...
Тобі, Кохання, Золота Царице,
Ми заховали вікову лямпаду!
1933

РАДІСТЬ

Ой, не знаю, що це за причина —
Переходжу обережно вулицю,
І весь час до мене радість тулиться,
Як безжурний вітрогон хлопчина.
До міського руху ми не звикли,
А хлопчина рветься, як метелиця,
Ніби поле перед нами стелиться,
Ніби зникли авта й мотоцикли.
І сама я на ногах не встою,
Пролітаю між людьми похмурими,
Козачка вдаряю попід мурами —
Бо хлопчина не дає спокою.

Я руці, що біла, — не пробачу —
Не для мене переможний бич!
Знай одно: не каюсь я, не плачу,
Ні зідхань не маю, ні злоби.
Тільки все у гордість замінила,
Що тобою дихало й цвіло,
А її тверда й холодна сила
Придушила тепле джерело.
Але навіть за твою шпіцруту
Стріл затрутих я тобі не шлю,
Бо не вмію замінять в отруту
Відгоріле соняшне — «люблю».

ЛІТО

Топчуть ноги радісно і струнко
Сонні трави на вузькій межі.
В день такий віддатись поцілункам!
В день такий цілим надхненням жить!
П'яним сонцем тіло налилося,
Тане й гнеться в ньому, мов свіча, —
І тремтить схвильоване колосся,
Прихилившись до мого плеча.
В сотах мозку золотом прозорим
Мед думок розтоплених лежить,
А душа вклоняється просторам
І землі за світлу радість — жить!
І за те, що стільки уст палило
І тягло мене вогнем спокус,
І за те, що замінить не сила —
Ні на що — твоїх єдиних уст!

ПОВОРОТ

Це буде так: в осінній день прозорий
Перейдемо ми на свої дороги.
Тяжке змагання наші душі зоре,
Щоб колосились зерна перемоги.
І те, що мрією було роками,
Все обернеться в дійсність і можливість
Нам буде сонцем кожний кущ і камінь
У ці хвилини гострі і щасливі!
Подумать тільки: наші села й люди,
А завтра прийдемо до свого міста!
Захоплять владно зголоднілі груди
Своє повітря, тепле та іскристе.
Та звідкись сум зловіщий вітер вишле,

Щоб кинуть серце у крижаний протяг:
Усе нове... і до старої вишні
Не вийде мати радісно напроти...
Душа з розбігу стане на сторожі,
Щоб обережно, але гостро стежить
Всі інші душі — зимні чи ворожі —
І всі глибокі поміж ними межі.
І часто серце запалає болем,
А щось гаряче аж за горло стисне,
Коли над рідним, тим же самим полем
Зависне інша, незнайома пісня.
Чекає все: і розпач, і образа,
А рідний край нам буде чужиною.
Не треба смутку! Зберемось відразу,
Щоб далі йти дорогою одною.
Земетемо вогнем любови межі.
Перейдемо убрід бурхливі води,
Щоб взяти повно все, що нам належить,
І злитись знову зі своїм народом.

Сьогодні кожний крок хотів би бути вальсом.
Не студить вітер уст — зігрівся коло них.
І радісно моїм тонким, рухливим пальцям
Торкатись інших рук — і квітів весняних.
Любов — лише тобі. А це її уламки,
Це через край вино! В повітря квіт дерев!
Це щастя, що росте в тісних обіймах рамки
Закритої душі і рамку цю дере!
Щоб зайвину свою розсипати перлисто:
Комусь там дотик рук, комусь гарячий сміх.
Ось так приходить мент, коли тяжке намисто
Перлинами летить до випадкових ніг.

Моя душа й по темнім трунку
Не хоче слухатись порад,
І знову радісно і струнко
Біжить під вітер і під град.
Щоб заховавши мудрий досвід
У скринці без ключа і дна,
Знов зустрічати сірий розсвіт
Вогнем отрути чи вина.
Щоб власній вірі непохитній
Палить лямпаду в чорну ніч
І йти крізь січні в теплі квітні,
Крізь біль розлук — у радість стріч.
А переходим на дорогах
Без вороття давать дари,
І діставать нові від Бога,
Коли не вистачить старих.

МУЖЧИНАМ

Не зірвуться слова, гартовані, як криця,
І у руці перо не зміниться на спис.
Бо ми лише жінки. У нас душа криниця,
З якої ви п'єте: змагайся і кріпись!
І ми їх даємо не у залізнім гимні,
У сріблі ніжних слів, у вірі в вашу міць.
Бо швидко прийде день і у завісі димній
Ви зникнете від нас, мов зграя вільних птиць.
Ще сальви не було, не заревли гармати,
Та ви вже на ногах. І ми в останній раз
Все, що дає життя іскристе і багате,
Мов медоносний сік, збираємо для вас.
Гойдайте ж кличний дзвін! Крешть вогонь із кремнів!

Ми ж радістю життя вас напоївши вщертъ, —
Без металевих слів і без зідхань даремних
По ваших же слідах підемо хоч на смерть!

СУЧАСНИКАМ

«Не треба слів! Хай буде тільки діло!
Його роби — спокійний і суворий,
Не плутай душу у горіння тіла,
Сховай свій біль. Зломи раптовий порив».
Але для мене — у святім союзі:
Душа і тіло, щастя з гострим бодем.
Мій біль бринить, зате коли сміюся,
То сміх мій рветься джерелом на волю!
Не лічу слів. Даю без міри ніжність.
А може в цьому й є моя сміливість:
Палити серце в хуртовині сніжній,
Купати душу у холодній зливі.
Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив,
Та там, де треба, — я тверда й сувора.
О, краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жодний ворог.

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

За вікнами день холоне,
У вікнах — перші вогні...
Замкни у моїх долонях
Ненависть свою і гнів!
Зложи на мої коліна
Каміння жорстоких днів
І срібло свого полину

Мені поклади до ніг.
Щоб легке, розкуте серце
Співало, як вільний птах,
Щоб ти, найміцніший, сперся,
Спочив на моїх устах.
А я поцілунком теплим,
М'яким, мов дитячий сміх,
Згашу полум'яне пекло
В очах і думках твоїх.
Та завтра, коли простори
Проріже перша сурма —
В задимлений, чорний морок
Зберу я тебе сама.
Не візьмеш плачу з собою —
Я плакати буду пізніш!
Тобі ж подарую зброю:
Цілунок гострий, як ніж.
Щоб мав ти в залізнім свисті
Для крику і для мовчань —
Уста рішучі, як вистріл,
Тверді, як лезо меча.

ЧОЛОВІКОВІ

Не цвітуть на вікні герані —
Сонний символ спокійних буднів.
Ми весь час стоїмо на грані
Невідомих шляхів майбутніх.
І тому, що в своїм полоні
Не тримають нас речі й стіни,
Ні на день в душі не холоне
Молодече бажання чину.

Що нам щастя солодких звичок
У незмінних обіймах дому —
Може завтра вже нас відкличе
Канопада грізного грому.
І напружений погляд хоче
Відшукати у тьмі глибокій,
Блискавок фанатичні очі,
А не місяця мрійний спокій.

ЖИТТЯ

Василеві Куриленкові

Зловіщий брязкіт днів, що б'ються на кавалки,
І жах ночей, що затискають плач.
Ти, зраджений життям, яке любив так палко,
Відчуй найглибше, але все пробач.
Здається, падав сніг? Здається, буде свято?
Розквітли квіти? Зараз, чи давно?
О, як байдуже все, коли душа зім'ята,
Сліпа, безкрила — сунеться на дно.
А ти її лови, тримай, тягни нагору!
Греби скоріше і пливи, пливи!
Повір: незнане щось у невідому пору
Тебе зустрине радісним — живи!
Тоді заблісне сніг, зашепотіють квіти
І підповзуть, мов нитка провідна.
Ти приймеш знов життя і так захочеш жити,
Його пізнавши глибоко, до дна.

ЛИСТ

Л. Мосендзові

Ти б дивувався: дощ і пізна ніч,
А в мене світло і вікно нарозстіж.
І знов думки, і серце у вогні,
І гостра туга у невпиннім зрості.
Твоє життя — холодний світлий став,
Без темних вирів і дзвінких прибоїв
І як мені писать тобі листа
І бути в нім правдивою собою?
Далеко десь горить твоя мета,
В тяжких туманах твій похмурий берег,
А поки — спокій, зимна самота
І сірих днів тобі покірний шерег.
А в мене дні бунтують і кричать,
Підвладні власним, не чужим, законам
І тиснуть в серце вогнену печать,
І значать все не сірим, а червоним.
Бувають дні — безжурні юнаки
Вбігають, в дикім перегоні,
Щоб цілий світ, блискучий і п'янкий,
Стрягнути звідкись у мої долоні.
На жовтій квітці декілька краплин —
Ясне вино на золотавім лезі.
І плине в серце найхмільніший плин:
Далекий шум незроджених поезій.
Буває час: палахкотять уста,
Тремтить душі дзвінке роздерте плесо,
Немов хтось кинув здалека листа
І кличе десь — без підпису й адреси...
Життя кружляє на вузькій межі

Нових поривів, таємничих кличів
І видаються зайві і чужі
Давно знайомі речі і обличчя.
В осяйну ж мить, коли останком сил
День розливає недопите сонце,
Рудим конем летить за небосхил
Моя душа в червоній амазонці.
І вже тоді сама не розберу:
Чи то мій біль упав кривавим птахом,
Чи захід сонця заливає брук...
Для тебе ж захід — завжди тільки захід
Чергують ночі — чорні і ясні —
Не від вогню чи темряви безодні,
Лише від блиску спогадів і снів,
Усіх урядів і дарів Господніх.
І в павутинні перехресних барв
Я палко мрію до самого рання,
Щоб Бог зіслав мені найбільший дар:
Гарячу смерть — не зимне умирання.
Бо серед співу неспокійних днів,
Повз таємничі і вабливі двері,
Я йду на клич задимлених вогнів —
На наш похмурий і прекрасний берег.
Коли ж зйду на каменистий верх
Крізь темні води й полум'яні межі —
Нехай життя хитнеться й відпливе,
Мов корабель у заграві пожежі.

БЕЗСМЕРТНЕ

Упало світло ліхтарів
На день конаючий і тихий,
Та перед смертю він зустрів
Посмертні свічі дивним сміхом.
І мабуть кожен з нас відчув
Той сміх, як переможну силу,
Як перенесену свічу
За межі схилю.
І це тому я, мов у сні,
Пішла серединою вулиць
І очі зустрічні, ясні,
Не глянули, а розчахнулись!
Та я минала всі вогні,
Мов світло не своєї брами,
Бо чула: ждане довгі дні
Вже йде з безсмертними дарами.

НЕПОВТОРНЕ СВЯТО

Гарячий день — і враз достигле жито
І доп'яніють обважнілі грона.
Він ще незнаний, ще непережитий,
Єдиний день — мого життя корона.
І що це буде — зустріч, чин, екстаза?
Чи дотик смерти на одну хвилину?
Душа дозріє, сповниться відразу
Подвійним смаком — меду і полину.
А дивне серце — п'яне і завзяте
Відчує певність, мов нехибну шпаду.
Мій день єдиний! Неповторне свято!
Найвищий шпиль — і початок до спаду!

ВІРНІСТЬ

Від сонця свят і непогоди буднів,
Щоб не змінилися безцінні фарби,
В твою скарбницю я складаю скарби,
Які дає мені моє полудне.
Скарбницю ту ти залишив безжурно,
А я сховала у глибокий спокій,
Де інших пристрастей рвучкі потоки
її не змиють у годину бурну.
Приходять люди й золоті пориви
Дають за скарби, що господар кинув, —
Та я не хочу за найвищу ціну
Віддати те, чим володіє Привид.
Так часом хтось у невимовній вірі,
Яку не вбити ні рокам, ні втомі, —
Пильнує квіти у порожнім домі
І сум кімнат самотнім кроком мірить.
Перед вікном шумлять, шумлять тополі
І захід сонця — мов кривава рана,
А на столі розкрита книжка Пана,
Що може не повернеться — ніколи.

БЕЗ НАЗВИ

Д. Д.

Не любов, не примха й не пригода, —
Ще не всьому зватися дано!
Ще не завжди у глибоких водах
Відшукаєш непорушне дно.
І коли твоя душа, воскресла,
Знову мчиться у осяйну путь,
Не питай, чиї надхненні весла

Темний берег вміли відштовхнути.
Не любов, не ніжність і не пристрасть,
Тільки серце — збуджений орел!
Пий же бризки, свіжі та іскристі,
Безіменних, радісних джерел!

ПОДОРОЖНІЙ

Ти — тільки випадковий подорожній
На запашнім, завітчанім шляху.

Л. Могилянська

I

Відпочинеш і підеш знову.
Що ж, заходь до мого дому,
Щоб вином моїм рубіновим
Затопити дорожню втому.
Гостре щастя, раптовним блиском
Мою душу до дна пропалить:
Не чужий ти, а свій і близький,
Це ж на тебе я так чекала.
В день звичайний розквітне свято,
Мов бузок запашний у січні,
І кохання, легке й крилате,
Я запрагну змінить у вічність.
Ти відходиш вже? Що ж, не плачу.
Не сумуй і ти, подорожній.
Хтось незнаний нам шлях призначив
І покинуть його не можна.
Біль зламаю, а сльози витру.
В зимну ніч, на твої дороги
Тільки сміх мій весняним вітром
Буде бігти — тобі навздогін.

II

Догоряє, попеліє дивне щастя...
Зажурився день — замріяний і млистый,
А думки мої, надхненні та квітчасті,
Опадають вересневим, жовтим листям...
Ось пішов собі звичайний подорожній.
Більш нічого. Навіть плакати не смію.
Тільки в душу, безборонну і порожню,
Сум летить непереможним, чорним змієм.
Прийдуть люди — не чужі, не випадкові, —
Буду жити і сміятися, як досі,
Хоч життя мого весняну, світлу повінь
Надпила, у перший раз, — холодна осінь.

III

Ох, чому ж це серце б'ється молотом,
А уста мої — розквітла китиця?
І чому це полум'ям і золотом
Кожна річ в моїй кімнаті світиться?
Повернувся, хоч тебе й не кликала.
А слідом весна моя заблукана.
І згоряють у вогні великому
Всі закони, що були розлукою.
Знову осінь утікає злякано
Під травневою рясною зливою:
Перший раз сьогодні я заплакала,
Не сміюся, бо така щаслива я.
Залишайся. Щастя вип'ю келехом,
Однаково, чи своє, чи вкрадене.
Буде шлях тобі без мене скелистим,
А життя моє без тебе — зрадою.

ЗМІСТ

ПОЕЗІЯ	3
Пломінний день	5
Сонний день	6
Відвічне (Н. Лівницькій-Холодній).	7
Радість	8
«Я руці, що біла, — не пробачу...»	8
Літо	9
Поворот	9
«Сьогодні кожний крок...»	10
«Моя душа й по темнім трунку...»	11
Мужчинам	11
Сучасникам	12
Вечірня пісня	12
Чоловікові	13
Життя (Василеві Куриленкові)	14
Лист (Л. Мосендзові)	15
Безсмертне	17
Неповторне свято	17
Вірність	18
Без назви (Д.Д.)	18
Подорожній	19
Відповідь	21
П'ятий поверх (емігрантське)	21
Чужа весна	23
«Розцвітають кущі ясміну...»	23
Танго	24
Козачок	25
Соняшний спогад (Василеві Куриленкові)	25
«Ніч була розбурхана і тьмяна...»	27
Чорна площа	27
«Махнуть рукою!»	29

Напередодні (Олегові Ш.)	29
«Усе — лише не це!»	30
П'ятнадцята осінь (Ростиславові Д.)	31
«Гострі очі розкриті в морок...»	32
1933–1939 (Д.Д.)	33
Засудженим	34
ПРОЗА Й ПУБЛІЦИСТИКА	35
Або-або (фрагмент)	37
Якими нас прагнете?	45
Лист до редакції	62
Сліпа вулиця (Огляд жіночої преси)	63
До проблеми стилю	75
Сила через радість	78
Партачі життя (До проблеми цивільної відваги).	96
Книжка — духовна зброя	118
Вступне слово на Академію в честь Івана Мазепи	122
З нових книжок.	129
Відозва ОУН (Основний автор — Олена Теліга)	132
Братерство в народі	138
Прапори духу.	142
Розсипаються мури	145
Нарозстіж вікна!	149
Останній лист Олени Теліги	153